

Proboyiv O. A.

Ivano-Frankivsk Educational-Scientific Management Institute
Ternopil National Economic University

OVECOMING OF THE CONOMIC COLAPSE BY MEANS OF UKRAINE'S PARTICIPATION IN THE INTENATIONAL ECONOMIC COOPERATION

Summary

The dynamics of the economic processes in Ukraine on the background of the worsening in the political situation have been studied. The found miss-balance of all macro-economic indices attests to the deep economic crisis. We have outlined the development trends of the real sector of economy in the situation of a sharp decline in the industrial output, growing inflation rates, per capita income decrease, unemployment growth and falling of investment volumes, worsening of quality structure and export dynamics. All these show the scale and consequences of the economic crisis in Ukraine. The suggested strategic directions of the foreign economic cooperation are based on the gradual integration of Ukraine into the European and trans-Atlantic structures.

Keywords: economic crisis, macroeconomic equilibrium, industrial output rate, inflation rates, per capita income, unemployment, investment volumes, export dynamics, foreign economic policy, European economic area, international economic cooperation.

УДК 338

Резнікова Н. В.

Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Іващенко О. А.

Національна академія статистики, обліку і аудиту

ПРОБЛЕМА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ЗРОСТАННЯ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ АСИМЕТРИЙ

Досліджено теоретико-методологічні підходи до аналізу теорій економічного розвитку і зростання. Із позицій діалектичного зв'язку «розвитку» і «залежності» розглянуто поняття відносності розвитку. Виявлено складові розвитку, що здатні нівелювати існуючі асиметричні відносини між центром і периферією.

Ключові слова: економічний розвиток, економічне зростання, недорозвиненість, залежність, центр-периферійна структура економіки.

Постановка проблеми. Маніпулювання поняттями «розвиток» і «зростання» найвлучніше відображено в працях економістів класичної школи, які визначали економічний розвиток як стійке зростання доходу на душу населення. Сам по собі економічний розвиток інтерпретувався як процес, в якому країни, «що спізнилися», намагаються наздогнати «піонерів». Макроекономічне середовище, якість державних інституцій та технологічний прогрес найчастіше асоціюються з трьома «стовпами» економічного зростання, здатного продукувати розвиток національної економіки. Адже не кожне статистично зафіксоване «зростання» здатне продукувати фундаментальні й довгострокові перетворення в державі, що закладатимуть підвалини розвитку. Серед чинників економічного зростання здебільшого зазначають: інвестиції в основний капітал; зростання кількості та якості трудових ресурсів, тобто інвестиції в людський капітал; науково-технологічний прогрес, упродовження інновацій, які підвищують продуктивність праці, капіталу та всієї економіки; структурно-економічна складова, у тому числі зміни законодавства, удосконалення відтворювальних та інших макроекономічних пропорцій; інституційне забезпечення. Утім, теоретики – депедентисти, світ-системного аналізу, субстантивістської економічної антропології та інших течій – уважали «розвиток» певним імперативом, поставленим в обов'язок країнам, що поступаються в економічному прогресі країнам

розвиненим. Відмінності в наголосах та обраному дослідницькому ракурсі не забезпечують глибоке виявлення причин відсталості та недорозвиненості в умовах трансформації моделі міжнародного поділу праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених розширили світову систему позачасовим обсягом, спочатку запропонованим І. Валлерстайном. Дж. Абу-Льюод [1] і Дж. Фітцпатрік [2] стверджують, що система сучасного світу може бути простежена до XII, XIII і XIV ст. і є результатом занепаду Сходу, а не зростання Заходу. А.-Г. Франк і Б. Джіллс [3] висувають часовий кордон, повторюючи Дж. Абу-Льюода, але пропонуючи 5 000-річну систему. К. Чейз-Данн і Т.-Д. Холл [4] намагаються розширити теорію світових систем приблизно на 10 000 років у минуле – до неолітичної революції, хоча вони, за власним визнанням, мали «значно поглибити деякі поняття». Інші автори, що також не оминули своєю увагою феномен міжнародного поділу праці (Ф. Айдало або Ж. Ада), уважали явище периферизації реструктуризацією виробничих сфер, що підпадають під політичний та економічний контроль центру світової економіки з точки зору її кінцевих або проміжних споживчих потреб [5]. Цей географічний перерозподіл виробничих площ є глобалізацією торгівлі, яка посилювалася з 80-х років, але таке явище спеціалізації простору не дало змоги досі вирішити проблему глобального попиту, який впливає на комбінаторні складові світової кризи.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Таким чином, територіальний підхід у розвитку поволі з'явився з усвідомленням нерівності поширення розвитку в просторі. Інакше кажучи, теоретики розвитку усвідомили, що території не розвиваються однаково і що деякі з них залишаються недосяжними для розвитку. Таке усвідомлення спочатку розроблялося на міжнародному рівні, коли стало зрозуміло, що існує дисбаланс у розвитку між Північчю і Півднем. Згодом теоретики розвитку виявили, що дисбаланс відбувається також і в межах території розвинених країн. Водночас вимагає теоретичного обґрунтування формування сучасної моделі міжнародного поділу праці та структури світового господарства з її центрально-периферійним облаштуванням.

Мета статті полягає в теоретичному осмисленні існуючих класифікацій та підходів до еволюції теорій економічного розвитку і в аналізі з позицій діалектичного зв'язку «розвитку» і «залежності» поняття відносності розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поява територіального підходу розвитку дає підстави дослідникам Ф. Айдало і М.-У. Прулксу заявити про нову парадигму розвитку, яку дехто називає парадигмою розвитку знизу на відміну від функціонального розвитку або розвитку зверху. С. Амін і М. Фрідман, пояснюючи просторову нерівномірність розвитку країн Півдня і Півночі, намагаються віднайти теорії, які сприяли б розвитку ексцентричних і маргінальних районів. Усі ці теорії утворюють так званий каркас теорій регіонального розвитку, межі якого інколи розмиті, тому що жодна теорія загального регіонального розвитку ще не є доступною.

Теорія полюсів зростання, розроблена економістом Ф. Перру у 50-ті роки минулого століття, стверджує, що зростання не є рівномірним у просторі, а скоріше зосереджено на полюсі або сфері зростання, наслідки якого одразу поширюються на економіку. На думку Ф. Айдало, теорія полюсів зростання – це одночасно теорія економічного розвитку, а також теорія просторового поширення зростання і розвитку. Окрім того, згідно з думкою Ф. Айдало, поява теорії полюсів завдала значних змін класичному підходові економічного розвитку, оскільки, згідно із цією точкою зору, економічне життя не є результатом дій агентів, ізольованих в умовах конкуренції, а особливими діями господарюючих суб'єктів компаній, які за своїм становищем і розмірами можуть відігравати домінуючу роль.

Із позиції просторового розташування теорія полюсів зростання припускає, що зростання зосереджено у просторі, а з точки зору економічного розвитку полюс – не що інше, як індуктивний механізм зростання. Слід визнати, що теорія полюсів зростання була дуже популярна і широко використовувалася у світі, однак, схоже, розвиток полюсів зростання також має негативні наслідки, як-от поляризація розвитку в спеціально відведених місцях, що сприяє створенню маргінальних просторів навколо полюса розвитку. Теорія полюсів зростання не завжди забезпечувала бажані результати, принаймні для розвитку ексцентричних регіонів.

Ендогенний розвиток з'являється з необхідністю скорочення нерівності розвитку в просторі та концентрації розвитку на певній території. Ендогенний підхід розвитку став предметом багатьох теоретичних внесків за останні два десятиліття не так з боку економістів, географів, як

соціологів – В. Стора, Ф. Тейлора, М. Басанда, – і є результатом багатьох теоретичних течій, які одночасно були розроблені як на Півдні, так і на Півночі, де периферійні райони часто проходять шлях розпаду. Теорія ендогенного розвитку залежить від парадигми розвитку знизу і належить винятково до територіального підходу розвитку, що дає Ф. Айдало змогу стверджувати, що ендогенний розвиток – це більше територіальний підхід розвитку, ніж теорія економічного зростання.

Для М.-У. Пру ендогенний розвиток більше стосується країн, що розвиваються, ніж розвинених країн, адже на міжнародному рівні ендогенний розвиток ще відомий як концепція «опори на власні сили», або самостійного розвитку [6, с. 187]. У країнах Півночі концепція ендогенного розвитку досліджувалася досконально Дж. Фрідманом, який часто маніпулював поняттями агрополітичного або так званого самостійного розвитку. Відомими були й інші теоретичні комбінації: К. Вівер із його концепцією розвитку знизу; Б. Планк із переконаннями щодо децентралізованого розвитку; М. Басанд і концепція зростаючого розвитку. Окрім того, на теорію ендогенного розвитку вплинуло також екологічне усвідомлення й розробка теорії екорозвитку, яку запропонував І. Сах.

Для визначення еволюції суспільства або нерозвинених районів заслуговує уваги теорія піднесення, яка належить до теорії, розробленої У. Ростоу ще в 1961 р. Стадії економічного зростання (серед яких: традиційне суспільство; попередні умови запуску або зльоту; запуск; досягнення зрілості; ера масового споживання), за словами У. Ростоу, можуть бути застосовані до всіх суспільств і всіх нерозвинених країн. Із точки зору цієї теорії відхилення від розвитку між різними суспільствами носять перехідний характер і, зрештою, вирівнювання умов є неминучим.

В інтерпретації Ж. Лафонтена і П. Айдало маємо справу із теорією конвергенції, де розвиток розглядається як процес руху до мети або масового споживання, який подається як кінцевий етап розвитку. Тут ми знаходимо також стандартний ідеал розвитку, який зазначає, що всі суспільства світу можуть і повинні пройти однакові етапи переходу до розвитку – у цьому випадку до розвитку, орієнтованого на зростання й економічне виробництво. Теорія У. Ростоу, безумовно, є важливою для формування концепції розвитку, адже, з одного боку, вона істотно вплинула на західну думку для розуміння поняття розвитку, а з іншого – за влучним висловом девелопменталіста Ж. Ріста, модернізація У. Ростоу не припинила плекати сподівання, так само як і ілюзії лідерів Півночі та Півдня.

Адаптивною для аналізу регіональних нерівностей у розвинених суспільствах виглядає теорія центру-периферії, розроблена Дж. Фрідманом, яка пропонує сприйняття встановлених відносин винятково в контексті підтримки нерівності. До того ж одним з основних завдань аналізу центру-периферії Дж. Фрідмана є демонстрація того, що технічні, організаційні й культурні аспекти посідають центральне місце в нерівних відносинах між центром і периферією. Він стверджує, що «...у серці центру і периферії ми знаходимо домінування інноваційних суспільств (інновації не лише технологічні, але й інституційні); тільки центри мають владу над своїм власним розвитком, а периферія, яка є неспроможною до нововведень, зазнає рішень із центрів». Окрім економічної та соціальної нерівності, аналіз центру-периферії застосовується до регіональних територій і показує

механізми панування центральних регіонів для регулювання всіх сфер життя суспільства в інституційному плані, що і слугує розумінню території периферії як такої, що піддається бажанням центральних регіонів і, вочевидь, впливає на соціальні й економічні умови життя людей у регіоні.

Відповідно до принципів Дж. Фрідмана, ендогенний розвиток є територіальним, загальним і демократичним [7]. Отже, територія є основою розвитку; саме в особливому просторі розвиток зароджується і втілюється. Це є результатом кожного компонента територіального простору, інакше кажучи, природних, культурних, економічних і соціальних компонентів. Цей розвиток є загальним, бо закликає до участі демократичне населення, адже для своєї реалізації йому необхідні демократичні структури. До цих основних принципів додаються інші характеристики. Ендогенний розвиток базується на фундаментальних потребах людей (харчування, житло, освіта, робота), а не на потребах зростання ринку. Він спрямований на підвищення вартості місцевого потенціалу з точки зору природних ресурсів, з точки зору місцевої культури, а також з точки зору місцевих знань. Ендогенний розвиток – розвиток, який претендує на те, щоб бути інтегрованим, здійснюється у маленькому масштабі та може іноді пропонувати селективну форму автаркції. Ендогенний розвиток іноді здійснюється в контексті неофіційної економіки, тобто в межах тіньової економіки та поза нормами офіційної економіки.

Отже, поняття ендогенного розвитку, здається, перебуває осторонь поняття класичного економічного розвитку, який базується на зростанні екстериторіальної економіки. У цьому сенсі воно дає відповідь на запитання, пов'язані з аналізом центру-периферії. Примітно, що Г. Ріст використовує концепцію самостійного розвитку як спробу послідовно конкретизувати принципи і способи життя, які існували з початку людства. За його словами, ця формалізація проводиться щодо парадигми розвитку, яка була заснована на зростанні, накопиченні, придбанні переваг, які пов'язані з конкуренцією, вигодами від міжнародної торгівлі й експлуатацією домінуючої ситуації. На його думку, факт, що тисячолітня практика розвитку повинна бути формалізованою, доводить розмах ідеологічної гегемонії парадигми пануючого розвитку [8, с. 174].

У контексті окресленого виглядає цікавою теорія місцевого розвитку, що безпосередньо впливає з концепції ендогенного зростання. Ф. Буве, розглядаючи різні підходи до його визначення, констатує, що, по суті, усі ці течії, які виникають у результаті місцевого розвитку, – це течії промислових районів, інноваційних кіл, постфордизму та гнучкої спеціалізації, розвитку місцевої економіки і суспільства [9, с. 141]. Згідно з різними версіями теорії місцевого розвитку та думками авторів, які його описують, акцентується перевага одного принципу над іншим. Утім, задля уникнення термінологічної плутанини пропонуємо виокремити два підходи до місцевого розвитку, які об'єднують усі інші течії.

Перший підхід місцевого економічного розвитку спрямований на розвиток спільних ініціатив партнерів на місцевій території. Місцевий розвиток описується як перспектива, зосереджена на активізації місцевих громад та на поліпшенні умов життя населення за допомогою ініціатив, які реалізуються в інтересах місцевого населення. Цей підхід переважно орієнтований на

поліпшення традиційних економічних показників, як-от зростання зайнятості і доходів від ініціатив, здійснюваних приватним сектором. Деякі автори, серед яких Ю. Діон, акцентують увагу на існуванні функціональної моделі, яка спричиняє виникнення моделі врегулювання на ринках, що поширюються на увесь світ.

Інший підхід місцевого розвитку – це загальний розвиток. Цей підхід зосереджений на загальному і соціальному баченні розвитку й одночасно заснований на солідарності та ініціативах у масштабі місцевої спільноти для протистояння результатам ліберального розвитку і втручання або невтручання держави. За такого підходу саме соціальний розвиток впливатиме на економічний розвиток. Цей підхід загального розвитку розглянутий деякими авторами як «організаційний процес, що веде до мети культурного, соціального й економічного розвитку». Зрозуміло, що за такого підходу концепція розвитку є комплексною і містить усі соціальні, культурні й економічні аспекти. Отже, результати, пов'язані із загальним розвитком, пов'язані з усіма цими аспектами, а не тільки з економічними показниками. Так, Ю. Діон і П.-А. Трембле ведуть мову про базування територіального підходу саме на людській і загальній солідарності [10].

Можна визначити кілька принципів, які, схоже, є спільними для цих двох підходів місцевого розвитку. Так, Б. Пекур стверджує, що кожен процес розвитку виникає з трьох умов: інновації, здатності до адаптації та здатності до регулювання. Саме динамічна дія акторів забезпечує конкретне здійснення цих умов [11]. Своєю чергою, М. Бассан, Ф. Фейнар, І. Педраціні, Р. Перанжаке зауважують, що місцевий розвиток – це стратегія угоди про партнерство для створення сприятливих умов для місцевих ініціатив, спрямованих на підвищення потенціалу громад у випадку важкого становища; для адаптації до нових правил макроекономічного зростання; для пошуку інших форм розвитку, які виробничими й організаційними способами інтегрують турботи соціального, культурного й екологічного характеру, крім суто економічних міркувань [12, с. 83].

Загальний економічний розвиток, відповідно до Л. Фавро і Б. Левеска, має за мету одночасно інтегрувати економічні й соціальні аспекти на територію або у відповідне суспільство. При цьому місцевий економічний розвиток мав би враховувати чотири аспекти: економічний аспект у сфері виробництва і продажу товарів та послуг; територіальний чинник у значенні місцевих ресурсів; соціальний аспект, спрямований на соціальне перевлаштування суспільства; загальний аспект. На думку Л. Фавро і К. Сосьє, що описують підхід загального економічного розвитку, загальна дія не замикається більше в єдиній сфері соціальних зв'язків, в єдиному паліативному управлінні соціально-економічними проблемами. Вона потрапляє у сферу виробництва багатства, є частиною втручання, спрямованого на сприяння розширенню прав і можливостей місцевих громад (контроль місцевого населення над їхнім економічним і соціальним розвитком) та інноваційного партнерства.

Безумовно, перелік розглянутих теорій не може виглядати вичерпним через відмінності в існуючих класифікаціях і підходах щодо еволюції теорій економічного розвитку. Утім, серед найпоширеніших доцільно визначити такі теорії:

1) *марксистські теорії суспільних формацій* – таких теорій декілька (концепція економіч-

ної суспільної формації; концепція послідовного чергування «первісності – азіатчини – рабства – феодалізму – капіталізму – комунізму»), але всі вони розглядають розвиток людства як прогресивний процес, ґрунтований на вдосконаленні продуктивних сил;

2) *німецька нова історична школа* (М. Вебер, В. Зомбарт), де головним чинником еволюції суспільного життя вважається економічна ментальність;

3) *теорії субстантивістської економічної антропології* (К. Поланьї), де економічний розвиток трактується як еволюція форм відносин обміну (зрушення від реципрокності до редистрибуції та ринку);

4) *теорії світ-системного аналізу* (І. Валлерстайн, Ф. Бродель, А. Франк та ін.), де економічний розвиток розглядається як єдність еволюції торгівлі та відносин політичного підпорядкування як єдиний глобальний процес;

5) *інституційна теорія Д. Норта*, в якій зроблена спроба виділити найбільш універсальні закономірності еволюції інститутів.

Утім, ґрунтовнішим вважаємо підхід української вченої Н. Кравчук, яка справедливо зазначає, що сучасне розуміння глобального розвитку передбачає поєднання кількох загальнометодологічних підходів (формаційного, світ-системного, цивілізаційного), які доповнюють один одного й у межах яких знаходимо пояснення найбільш дискусійних, насамперед у суто теоретичному та методологічному сенсах, аспектів сучасних глобальних трансформацій.

Окреслене переконливо доводить, що первинна функція розширення системи є економічною [13, с. 45]. Утім, пропаяване гасло на розвиток, орієнтований на зростання й економічне виробництво, поступово зазнає істотних трансформацій. Як зазначає А. Гальчинський, нині мова йде про формування більш об'ємного економічного простору за рахунок залучення до його структури не лише ринкових, а й трансринкових визначень, не тільки сфери матеріального виробництва, а й інтелектуального поля виробництва, розширеного відтворення ідеального, усієї системи життєдіяльності людини [14, с. 166]. Розвиток як процес стає універсальним інструментом продукування залежності у різних її конфігураціях, адже розвиток без домінування – це як рух без напрямку.

Просторова експансія як ідейна основа геополітики, що полягає у прагненні до поширення контролю над простором, у традиційному її тлумаченні репрезентує міжнародні відносини як розширення «життєвого простору» через силові стосунки. Утім, починаючи з другої половини ХХ ст. трактує міжнародні відносини як розширення «зони впливу», «зони національних інтересів», «зони безпеки» через економічну могутність. У цьому контексті об'єднання розглядається нами як тривале розширення світової системи, а периферизація – як її поглиблення, що в кожному із випадків заявляє про себе через комплекс виникаючих взаємозв'язків і взаємозалежностей.

Висновки. Підвалини формування сучасної моделі міжнародного поділу праці та структури світового господарства з її центро-периферійним облаштуванням закладались аж ніяк не під впливом винятково вільної економічної конкуренції, але завдяки можливості її використання, підпорядкувавши цілям державної зовнішньоекономічної політики провідних країн. Більше того, центро-периферійна структура економіки в різ-

них формах і на різних етапах світової торгівлі – неминучий результат й органічно іманентна капіталізму властивість, що передбачає його постійне розширення і зовнішню експансію. Західні промислово розвинені країни вдало маніпулювали періодами адаптації протекціонізму та лібералізації з тим, аби збільшити конкурентоспроможність власних економік, водночас вчинивши опір лібералізації там, де це негативно впливало б на їхні економічні інтереси.

Неоіндустріальний тип економічного зростання забезпечується комбінацією: економічної безпеки, відтворення природних ресурсів, функціонування новітніх технологій, переходу від капіталомісткого до переважно наукоємного типу економічного зростання і розвитку виробництва духовних цінностей порівняно з матеріальними, панування безвідходної економіки. До факторів, що пов'язані зі зростанням продуктивності праці, яка визнана детермінуючою складовою економічного розвитку зразка ХХІ ст., зараховуємо: удосконалення технологічних знань та організації виробництва; «динаміку надолуження» в галузі технічних знань країн із більш низьким рівнем розвитку до рівня розвинутих країн; розміщення фізичних факторів виробництва у тих галузях та регіонах, де вони забезпечують найвищу віддачу; створення масштабної економіки, тобто такої, в якій оптимально поєднуються локальні ринки, є розвинута інфраструктура, досягається висока еластичність споживання товарів довготермінового користування зі зростанням доходів.

Маневрування у вимірі втрат і вигащів дедалі ускладнюється зі зростанням як кількості, так і впливовості акторів залежності, формуючи новий каркас міжкраїнової взаємодії. Національні та глобальні виклики, що постають перед країнами, часом унеможливають використання інструментарію економічного впливу так, як здається доречним з точки зору отримання країною короткострокових вигод. Констатуємо певний парадокс: вважається, що держава, опинившись перед викликами глобалізації, поступово втрачає здатність до регулювання процесів, індукованих останньою, але вона, як і раніше, несе відповідальність у випадку, коли наднаціональне регулювання – регіональне або глобальне – зазнає краху. Не дивно, що політики щосили намагаються маневрувати між вигодами і втратами асиметричного суверенітету.

Серед іншого, маємо поставити дещо радикальне запитання: а чи залишається місце для «розвитку» у поєднанні із залежністю, беручи до уваги два нові фактори – довгострокову перспективу процесу розвитку і поняття відносності розвитку? Переконані: основна причина, чому ми потребуємо концентруватись власне на факторі довгострокової перспективи, полягає в тому, що розвинені економіки та деякі країни, що розвиваються, входять в нову еру економіки знань, де країна з тим, аби посісти місце у високонкурентному середовищі, повинна мати характеристики, інтенції та здатність їх реалізувати, які є відмінною від іманентних так званої «традиційної економіки». Усе це повертає нашу теоретичну дискусію до аналізу поняття «відносність розвитку».

Без перебільшення, країни третього світу можуть «розвиватися» в абсолютних значеннях, таких як рівень промислового виробництва, ВВП, технологічні інновації тощо, але у відносному сенсі розвинені країни в порівнянні можуть роз-

виватися набагато швидше. Парадокс полягає ще й у тому, що тим країнам, які не досягли ще межі своєї продуктивності, буде легше демонструвати показники економічного зростання порівняно з тими з них, що просунулися далі технологічними сходами. При цьому економічне зростання

матиме епізодичний характер, тоді як анонсована конвергенція різних економічних систем, скоріше за все, залишатиметься недосяжною для більшої кількості країн, що розвиваються, утім, концентруватиметься здебільшого на рівні регіональної співпраці.

Список літератури:

1. Abu-Lughod J.-L. Discontinuities and Persistence: One World System or a Succession of World Systems / J.-L. Abu-Lughod // *The World System: Five Hundred Years or Five Thousand?* / A.G. Frank, B.K. Gills (eds.). – London: Routledge, 1993. – P. 278–290.
2. Fitzpatrick J. The Middle Kingdom, the Middle Sea and the Geographical Pivot of History [Electronic resource] / J. Fitzpatrick // *Review* (Fernand Braudel Center). – 1992. – Vol. 15. – № 3. – P. 477–521.
3. Gills B.K. 5000 Years of World System History: The Cumulation of Accumulation [Electronic resource] / B.K. Gills, A.-G.Frank // *Core/Periphery Relations in Precapitalist Worlds* / C. Chase-Dunn, T.-D. Hall (eds.). – Boulder: Westview Press, 1991. – P. 67–112.
4. Chase-Dunn C. Comparing World-Systems: Concepts and Working Hypotheses / C. Chase-Dunn, T.-D. Hall // *Social Forces*, 1983. – Vol. 71. – № 4. – P. 851886.
5. Adda J. La mondialisation de l'économie: Genèse et problèmes / J. Adda. – [7e éd]. – Paris: La Découverte, 2006. – 256 p.
6. Proulx M.-U., Développement économique. Clé de l'autonomie locale / M.-U. Proulx. – Montréal: Éditions Transcontinental inc., 1994. – 362 p.
7. Friedmann J. Empowerment: The Politics of Alternative Development [Electronic resource] / J. Friedmann / West Sussex, UK: Wiley-Blackwell, 1992. – 212 p.
8. Rist G. Le développement : histoire d'une croyance occidentale [Electronic resource] / G.Rist. – Paris: Presses de Sciences po., 1996 – 426 p.
9. Bouvet F. Recherche sur les fondements méthodologiques des politiques économiques environnementales confrontées à la notion de développement soutenable /F. Bouvet. – Paris: Université Panthéon-Sorbonne, 2001. – 212 p.
10. Dionne H. Mobilisation, communauté et société civile sur la complexité des rapports sociaux contemporains / H. Dionne, P.-A.Tremblay [Electronic resource]. – Mode of access : http://bibvir.uqac.ca/theses/12770633/12770633_bib.pdf.
11. Pecqueur B. Le développement local: mode ou modèle / B. Pecqueur [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.med-eu.org/documents/MED_5/PhD/LABIADH.pdf.
12. Innovation et changement social: actions culturelles pour un développement local / M. Bassand, F. Hainard, Y. Pedrazzini, R. Perrinjaquet. – Lausanne: Presses Polytechniques Romandes, 1986. – 136 p.
13. Резнікова Н.В. Феномен об'єднання і периферизації в процесі інтеграції до світової економічної системи / Н.В. Резнікова / *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. – К. : КНУ, 2013. – Вип. 116. – Ч. I. – С. 41–49.
14. Гальчинський, А. Політична нооекономіка: начала оновленої парадигми економічних знань / А. Гальчинський. – К. : Либідь, 2013. – 471 с.

Резнікова Н. В.

Институт международных отношений

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Иващенко О. А.

Национальная академия статистики, учета и аудита

ПРОБЛЕМА ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И РОСТА В КОНТЕКСТЕ ПРЕОДОЛЕНИЯ ГЛОБАЛЬНЫХ АССИМЕТРИЙ

Резюме

Исследованы теоретико-методологические подходы к анализу теорий экономического развития и роста. С позиций диалектической связи «развития» и «зависимости» рассмотрено понятие относительности развития. Выявлены составляющие развития, способные нивелировать существующие асимметричные отношения между центром и периферией.

Ключевые слова: экономическое развитие, экономический рост, недоразвитость, зависимость, центр-периферийная структура экономики.

Reznikova N. V.

Institute of International Relations

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Ivashchenko O. A.

National Academy of Statistics, Accounting and Audit

THE PROBLEM OF ECONOMIC DEVELOPMENT AND GROWTH IN THE CONTEXT OF OVERCOMING THE GLOBAL ASYMMETRY

Summary

The article depicts theoretical and methodological approaches to the analysis of economic development and growth theories. The interconnection between economic growth, economic development and underdevelopment is investigated. Components of development that can neutralize the existing asymmetric relations between the centre and the periphery are identified.

Keywords: economic development, economic growth and underdevelopment, dependency, centre-periphery structure of the economy.